

Hoofdstuk 1

Laat maar waaien – zo veel vragen!

‘Hóór je dat ... ?!’ ‘Ach joh, jij ziet altijd spoken’, bromde Eduard. ‘Nee, echt waar, ik hoor takken kraken en het lijkt zelfs alsof iemand heel bewust zich een weg baant in onze richting ...’ Ja, daar stond hij dan. Twee paar ogen vol twijfel keken hem angstig aan. Anna hield het niet langer vol: ‘Is daar iemand ... ?! We hebben je allang gehoord, hoor!’ Ze schreeuwde het bijna uit. Alsof dat indruk zou maken als iemand met slechte bedoelingen op hen afkwam.

Plotseling stak de wind op. ‘Zie je nu wel, het was alleen maar de wind.’ Opgelucht haalde hij adem. Haar haren wapperden voor haar ogen door de flinke bries. Toch bleef ze kijken naar het bos vlak achter hen. Alsof er toch iemand naar hen toekwam. Geloofde ze langzamerhand echt in spoken? ‘Laat toch waaien, kom op, we zouden toch nog ...’ Nu verstarde hij echter ook: wind ... ? Jawel, maar daar ... ?! Hij hield zijn adem in. Was er dan toch ... iemand?! De zon ging als een vurige bal al bijna onder. Bestond er dan toch zoiets als een geest? En kon die je – onzichtbaar – in je kraag grijpen en misschien wel meesleuren? (...)

In dit fragment hoort Anna een geluid. Ze kan dat echter niet plaatsen. Is het gewoon ‘iets’, gewoon de wind, zoals Eduard haar probeert gerust te stellen? Ze twijfelt, en plotseling overvalt haar een bepaalde angst. Stel je voor dat het toch echt iemand is en niet alleen maar het effect van de wind? Loopt

dit goed af?! Hoe het uiteindelijk afloopt lees je in het laatste hoofdstuk.

Waarom dit stukje hierboven? Er komen woorden in voor die je ook tegenkomt wanneer de Bijbel spreekt over de Geest. Inderdaad, 'Geest' met een hoofdletter, want het gaat over Iemand, de Geest van God, de Heilige Geest. Hetzelfde woordje dat voor geest gebruikt wordt, kom je ook tegen als aanduiding van de wind, de adem, namelijk *ruach*. Dat lijkt erop te wijzen dat we eerder aan 'iets' dan aan 'iemand' moeten denken. Hoe zit dat? In dit boekje gaat het erom dat we meer zicht krijgen op wat de Bijbel zegt over de Heilige Geest. Die helderheid heb je nodig om in een gesprek met anderen die niet of nauwelijks bekend zijn met de inhoud van het christelijk geloof een gesprek te voeren. Misschien heb je al ervaring met zo'n gesprek. Het blijkt dan nogal eens dat wat wij soms als 'vaag' ervaren, door niet-christenen juist als heel plezierig ervaren wordt. Verreweg de meeste mensen hebben nog wel een dun lijntje met religie en dan is spreken over een God Die vooral geest is en met wind en adem vergeleken wordt, best handig. Spreken over 'geest' kom je in alle religies tegen. En inspiratie hebben we op z'n tijd allemaal nodig. Het vuur van inspiratie, enthousiasme, en bronnen die je meenemen naar iets wat uitstijgt boven jezelf, zijn zo gek nog niet. Of je moet een doorgewinterde materialist zijn. Dan houdt alles op bij de materie: 'Wij zijn ons brein.'

In dit inleidende hoofdstuk komen enkele belangrijke vragen en visies aan de orde. Eerst vragen die christelijke jongeren stellen (1.1) en daarna ook de visie van anderen met wie je werkt of studeert (1.2). Soms blijken onze vragen ook gewoon die van 'buitenstaanders' te zijn. In de hoofdstukken die volgen zal uitvoeriger antwoord worden gegeven. In dit hoofdstuk vind je hier en daar enkele aanwijzingen die je alvast prikkelen om iets verder na te denken.

1.1 *Is het allemaal niet wat vaag?*

Wanneer over God gesproken wordt als *Vader*, dan kost het je geen moeite om daarbij aan een persoon te denken. Een vader zorgt, een vader heeft ogen (ziet je), oren (luistert naar je) en handen (wil je helpen). Een vader heeft zijn kinderen lief. Tenminste, een echte vader, een vader zoals God die bedoeld heeft. Heel akelig, maar het woord 'vader' voor God blijkt ook problemen te hebben. Ontaarde vaders bederven het mooiste woord voor God. God is de enige echte Vader. Zo is er maar Eén!

Wanneer het gaat over de Heere Jezus ervaren we helemaal geen probleem om bij Hem echt aan een persoon te denken. Dat zit dan niet allereerst in Zijn naam *Zoon van God*, maar gewoon in het feit dat Hij als Mens op aarde geweest is. Ja, die laatste woorden werpen dan weer een beetje een schaduw over Hem. Zo is Hij er immers niet meer. Je kunt Hem niet meer letterlijk in de ogen kijken. Toch, voor je gevoel hoeft je maar een kinderbijbel open te doen om echt aan een persoon te denken. Zelfs een heel gewoon persoon op het eerste gezicht. Problemen ontstaan er vaak pas wanneer je denkt aan Hem zoals Hij nu is, in de hemelse heerlijkheid bij de Vader.

Maar wanneer het gaat over de Geest?! Waarom gaan we dan ineens veel minder concreet denken aan een persoon? Ik neem aan dat je die vraag meteen wel kan beantwoorden. Het lijkt immers nogal logisch. Het woord 'geest' heeft iets schimmigs voor ons. We horen in 'geest' een soort tegenstelling met 'lichaam'. Je bent pas echt een 'hij' of een 'zij' als je een lichaam hebt. Dan kun je hem of haar zien. Eerlijk gezegd, deze tik hebben we allemaal nog wel een beetje. Meegekregen vanuit de filosofie uit Griekenland. Maar ik vermoed dat hij ook wel in je hoofd terechtgekomen is door het onderscheid dat de Bijbel zelf maakt tussen lichaam en ziel (Mattheüs 10:28) of tussen lichaam, ziel en geest (1 Thessalonicenzen 5:23).

Natuurlijk zou je de Bijbel direct als schuldige aan kunnen wijzen voor het feit dat we de Geest niet meteen als een persoon denken. Het is ergens geen wonder dat je ook binnen het christelijk geloof de indruk krijgt dat het bij de Geest meer om een kracht van God gaat, dan om God in eigen Persoon, een echte Hij. Je denkt misschien aan de tekenen van vuur en wind op het pinksterfeest (Handelingen 2:1-4). Het geluid van een geweldige stormwind, terwijl er geen blaadje aan een boom waait. Op honderd en twintig hoofden een soort vuurtje in de vorm van een vlam. En sprak Jezus niet Zelf over de Geest als de wind? Je hoort het geluid en toch weet je niet waar de wind vandaan komt (Johannes 3:8). En in datzelfde gesprek met Nicodémus wordt de Geest verbonden met het beeld van water (Johannes 3:5).

Raadselachtig vindt Nicodémus het. En dat is een woord dat bij 'geest', ook bij de Heilige Geest, lijkt te passen. Juist waar veel aandacht is voor de Geest worden liederen gezongen die je in dit idee steunen. Je kunt denken aan de bekende regels:

*Ik voel uw kracht
En stijg op als een arend.
Dan zweef ik op de wind,
Gedragen door Uw Geest
En de kracht van Uw liefde.
(Opwekking, lied 488)*

Weer is hier de verbinding van de (onpersoonlijke) wind en de geest van God. De geest lijkt meer een kracht van God, de kracht van de liefde van God.

1.2 Spreken over de geest van God verbindt alle mensen

Praten over de Heilige Geest stuit niet altijd op weerstand. In zekere zin kun je zelfs gemakkelijker een gesprek voeren over

'Ik geloof in de Heilige Geest' dan over 'Ik geloof in de Heere Jezus als de enige Zoon van God'. Maar als we belijden dat de Geest een Persoon is, roept dat direct vragen op bij onze medestudenten of collega's. Dan hebben we dus drie keer een *Hij*: de Vader, de Zoon en de Geest. En deze Drie zijn Eén. Dat belijdt de kerk van alle eeuwen. De reden dat ik daar nu geen aandacht aan geef, is omdat al in twee boeken in deze serie aandacht gegeven is aan vragen rond de belijdenis van de *drie-enige* God (zie: hoofdstuk 4 van *Klopt het wel ...?!* en hoofdstuk 3 van *Zo is er maar Eén!*).

Het klinkt inderdaad wel ingewikkeld allemaal. Zelf hebben we al moeite om er woorden aan te geven. En veel mensen die niet gelovig zijn zullen in eerste instantie weinig motivatie hebben om te geloven dat de Geest een Persoon is. Wat jouzelf in verwarring brengt, dat de Geest 'ongrijpbaar' voor je lijkt, vinden anderen vaak juist heel aansprekend. Er zijn mensen die het als bevrijdend hebben ervaren om afscheid te nemen van de Geest (met een hoofdletter dus) als een welomschreven Persoon, een Persoon Die je eigenlijk niet kunt kennen 'los' van de Vader en de Zoon. Waarom was dit een bevrijding? Omdat wanneer je de Geest als een Iemand loslaat, het de geest van iedereen wordt.

De Geest is voor iedereen

Wanneer mij gevraagd werd naar de Heilige Geest gingen bij mij altijd de haren overeind staan. Dat komt door de orthodoxe opvoeding die ik heb gekregen. Heilige Geest associeerde ik met zware dogma's over de Drie-eenheid. (...) Persoonlijk had ik niet zo veel met de Heilige Geest en van mij hoefden we het er niet over te hebben. Totdat ik erachter kwam dat wanneer je alle dogma's

over de Heilige Geest een voor een afpelt, je geestkracht overhoudt (...).

Dit betoog gaat verder nadat de tekst ter sprake wordt gebracht die mensen van andere godsdiensten uit lijkt te sluiten: 'Ik ben de Weg, en de Waarheid, en het Leven. Niemand komt tot de Vader dan door Mij' (Johannes 14:6):

Is dat wel mogelijk? Dat je van jezelf zegt de enige juiste godsdienst te zijn en dat alle anderen het mis hebben? Als we de Bijbelverhalen lezen over Jezus en hoe Hij omging met de mensen, hoe Hij iedereen aanvaardde zoals hij of zij was en dat Hij hen juist zo weer bij God bracht en vertrouwen gaf, dan valt dit eigenlijk niet met elkaar te rijmen.

Wanneer we vervolgens kijken naar de Geest, zoals erover gesproken wordt in de Bijbel en in de liederen die we erover zingen, dan blijkt dat die Geest geen mensen uitsluit. De Geest waait waarheen zij wil. Dat wil zeggen: die geestkracht van God, die werkt in mensen, maakt geen onderscheid tussen mensen. De Geest sluit geen mensen buiten; de een wel en de ander niet. De Geest sluit juist mensen in, omdat deze goddelijke geestkracht werkt in mensen, ongeacht hun religie. Deze geestkracht van God komt langs verschillende wegen tot de mensen en is voor alle mensen beschikbaar. (...) Gods Geest werkt inclusief en sluit niet buiten (...).

(Marijke Kwant, 'De Geest is voor iedereen', in: Erik Jan Tillema (red.): *Laat maar waaien. Moderne gedachten over de Heilige Geest*, p. 13)

Een paar dingen vallen op:

- Dat Jezus iedereen aanvaardde zoals hij of zij was, is voor deze schrijfster het bewijs dat de woorden ‘Niemand komt tot de Vader dan door Mij’ nooit bedoelden te zeggen dat het christelijke geloof het enige ware geloof is.
- Over de Geest wordt gesproken als over een ‘zij’ (‘De Geest waait waarheen *zij* wil’); dat is gebruikelijk in veel boeken die door hedendaagse theologen geschreven worden.
- De Geest is ‘goddelijke geestkracht’, dus onpersoonlijk.
- De Geest werkt in alle religies.

Ook in een gesprek over de Heilige Geest zul je in aanraking komen met de vragen over het unieke van het christelijk geloof en de vraag of dit geloof ieder ander geloof uitsluit. Dat zou dus betekenen dat je het idee van ‘de Geest is voor iedereen’ ter discussie moet stellen.

Vaak is spreken over de ‘geest’ verbonden met het hebben van idealen, met name allerlei idealen wat de humaniteit, de medemenselijkheid, de menslievendheid betreft. Ik laat weer even iemand aan het woord:

‘Geest en geestelijk is echter geen eenduidig gegeven: de geest vertoont zich in de veelvoud van zijn dragers. Als opzichter van onze eigen levensloop moeten we de geesten leren onderscheiden; we moeten ons afvragen in welke geest we willen ademen. Het gaat om vragen van goed en kwaad, om plaatsbepaling en levensvervulling, kortom: de vraag naar onze humaniteit, de vraag naar het ideaal van de geestdrager (...). Met vallen en opstaan zijn er idealen gevormd over die zaken die ons aangaan: over gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen, van rassen, over vrijheid, over verantwoordelijkheid, over redelijkheid. Uiterst kwetsbare idealen van deze humane geest staan tegenover de geesten van macht en geweld, van vooroordelen en opportunisme.

Wie wil ademen in de geest van humaniteit, voor wie die geest heilig is, raakt vaak buiten adem. De vraag is dan: hoe komen we op adem en hoe houden we het spoor?

Overeind blijven en in het spoor blijven, daar is geestkracht voor nodig. Een plek om op adem te komen kan ons helpen. Daar kunnen we de geest die ons Heilig is, inademen door elkaar verhalen te vertellen over vrede en recht, liefde en barmhartigheid' (Arne Jonges, 'Geest en geestelijk', in: *Laat maar waaien*, p. 10).

Wat valt je op? Ik denk dat je in ieder geval drie dingen zult herkennen:

- Het gaat niet om één (persoonlijke) Geest, maar vele geesten in de zin van geestelijke idealen.
- In plaats van spreken over dé Heilige Geest, wordt gesproken over 'de geest die ons Heilig is', met andere woorden: welk ideaal ons heilig is, dat is de 'heilige geest', onze geestkracht.
- De verbinding tussen 'geest' en 'adem'; verhalen over idealen vertellen is het 'inademen' van de geest.

Misschien is deze manier van denken je totaal vreemd. Toch waait deze geest al een heel poosje rond. Mensen met wie je in gesprek komt, vinden dit vaak mooie gedachten. Jij hebt idealen en zij hebben ook idealen. Samen delen we in dezelfde geest(kracht). Bovendien hoef je geen onderscheid te maken tussen idealen van humaniteit die een humanist koestert, een boeddhist verdedigt, een moslim in praktijk brengt en waar een christen door bezield is vanwege het gebod tot naastenliefde. Spreken over Jezus Christus als enige Redder verwijderd, maar spreken over de ene geest die ons allen bezielt, brengt eenheid. Dan kan iedere godsdienst vanuit de eigen traditie verhalen vertellen die mensen inspireren.

Deze benadering past ook beter bij de gedachte dat er geen God *boven* ons is. Dat is een beeld waarin Hij gezag over ons heeft. Een Geest Die min of meer samenvalt met onze geest als goddelijkheid in ons, kan op meer bijval rekenen. Dan nemen we tenslotte zelf de beslissingen.

Vind je het inspannend om over deze vragen na te denken? Jawel, maar het is zeker de moeite waard. 'Laat maar waaien' is soms het antwoord, als iemand je niet begrijpt en je geen zin hebt om het uit te leggen. Dat klinkt ongeveer als 'het waait wel weer over'. De bedoeling van de vragen in dit hoofdstuk is echter juist om je verlangen naar het vervolg van dit verhaal des ter sterker te maken.

En als dan eens blijkt dat de Geest toch echt een Iemand is? Iemand Die je heel persoonlijk in je kraag kan grijpen, je aanspreekt, je nabij komt? Iemand Die zo bij je kan komen en jouw leven in beslag kan nemen? Zou dat jou blij maken of ook wat angstig?

In het inleidende verhaaltje werden de krakende takken veroorzaakt door de voeten van Anna's vader. Zo'n 'effect' wijst op een 'oorzaak': er nadert iemand. In het christelijk geloof gebeurt ook veel. Je merkt dat er dingen veranderen. De Geest *doet* allerlei dingen. Al die dingen, al die effecten, wijzen ook op een 'oorzaak': Wie Hij in eigen Persoon is.

De vraag komt op je af: 'Is daar Iemand ...?!' Die vraag hoeft je niet als een angstkreet te uiten, zoals Anna deed in het fragment aan het begin van dit hoofdstuk. De krakende takken waren het effect van ...? Het dichterbij komen van haar eigen vader! Roep de vraag 'Is daar Iemand?' gerust de kamer in waar je zit te lezen. Als een gebed.

Samenvatting

In dit hoofdstuk ben je gestuit op een aantal vragen rond de Geest als een Persoon: 'Is daar Iemand ...?!'

1. Is het spreken over de Geest als Iemand wel zo waarschijnlijk?
 - a. Het woord 'geest' zelf lijkt meer op een 'iets' te wijzen dan op een persoon, een iemand'.
 - b. De beelden die in de Bijbel gebruikt worden (wind, vuur, water) zijn allemaal beelden van 'iets'.
 - c. Het voordeel van spreken over de Geest als 'iets' (liefde, kracht, invloed) van God voorkomt een nog ingewikkelder beeld van God als de drie-enige; een Vader met een Zoon laat zich nog denken, maar dan ook nog een Geest als derde?
2. Is het niet veel mooier om te geloven dat de Geest van God alle mensen verbindt?
 - a. Als je het persoonlijke beeld van de Geest loslaat en meer denkt vanuit 'geestkracht', sluit dat beter aan bij wat iedereen wel kent.
 - b. Zoals iedereen ademt, zo zou iedereen kunnen delen in de G/geest van God (universeel, inclusief).
 - c. Bij de G/geest zou je vooral kunnen denken aan de bezieling van onze idealen voor (meer) humaniteit.
 - d. Een G/geest D/die heilig is, kan ons verheffen boven het alledaagse, maar staat niet *boven* de mens. Is het niet mooier om deel te hebben aan geestkracht en inspiratie zonder het aspect van macht?

Leestips

J. Belder, *Wat geloof ik van de Heilige Geest?*, Serie *Jongerenperspectief*, Heerenveen 1997.

S. Ferguson, *The Holy Spirit*, Leicester 1996.

B.B. Warfield, *The Person and Work of the Holy Spirit*, New York 1997.